

Crònica de les Jornades sobre “Perspectives de futur de la cooperació per al desenvolupament”

Margalida Font, Catalina Thomàs Galmés, Alfred González,
Joan Lladonet, Marian Socias,
de l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics

Dilluns, 10 de novembre de 2008 a les 17.30 hores i a la sala gran de l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics es varen inaugurar les jornades sobre “Perspectives de futur de la cooperació per al desenvolupament”. La inauguració i presentació va anar a càrrec del Sr. Pere Polo, responsable de cooperació de l'STEI-i i president de l'ONGD “Ensenyants Solidaris”. Va explicar que l'objectiu principal de les Jornades era fomentar la reflexió, el debat i l'anàlisi crítica sobre la cooperació internacional i la cooperació des del caire sindical.

També va explicar per què s'havien organitzat i va reflexionar sobre les expectatives que creia tenien les persones assistents i que s'hi havien inscrit.

A continuació va intervenir el Sr. Juan Rodríguez, com a responsable tècnic dels projectes de cooperació d'Ensenyants Solidaris i va tractar els temes següents:

- Presentació del programa del seminari i del ponents que hi participaran.
- Explicació del model de cooperació d'Ensenyants Solidaris.
- Què es volia aconseguir amb aquest seminari.

Seguidament **Pere Polo** va desenvolupar la seva ponència “Cooperació i sindicalisme”, en la qual va tractar els temes següents:

- La cooperació des del punt de vista sindical.

- Participació activa de l'STEI-i en tasques de cooperació des de l'any 1992.
- Els resultats obtinguts durant aquests anys.
- L'educació en Drets Humans.
- La cooperació sostenible.
- Els criteris selectius de les contraparts.
- La filosofia de l'STEI-i en temes de cooperació.
- La sensibilització com a conscienciació de la societat.
- El treball conjunt de les diferents forces sindicals.
- El sindicalisme com a escola de solidaritat, de compartir situacions, de lluita conjunta...

Després es va veure un vídeo sobre el Marroc i un sobre el Perú. Tot seguit es comentaren els dos vídeos. A les 19.15 h es varen fer deu minuts de descans.

Durant la segona part d'aquesta jornada va tornar a intervenir Pere Polo, que va parlar de la tasca realitzada en el terreny de la cooperació per part de l' STEI-i a diferents indrets. Aquesta és la relació dels llocs que va citar el ponent, a més d'explicar el tipus de cooperació que s'hi feia:

- El Salvador (ANDES 21 de junio)
- Guatemala (CONAVIGUA: formació de dones, microcrèdits col·lectius, casa del mestre, horts mínims...)
- Honduras (COLPROSUMAH: construcció escola)
- Perú: formació de mestres
- Marroc: formació a zones de parcs naturals
- Campanyes de sensibilització
- Material didàctic

Per acabar la jornada es va veure i escoltar un vídeo que explicava les tasques de les ONG: Pau i solidaritat, CCOO, Ensenyants Solidaris-STEI-i, Veïns sense fronteres i Llevant en marxa.

En acabar es va comentar el vídeo, hi va haver unes quantes intervencions de persones que volien aclarir uns quants interrogants que tenien i va acabar la primera sessió de les Jornades.

El dimarts, 11 de novembre, a les 17.30 hores es varen presentar les persones que intervindrien aquest dia, serien el Sr. Juan Rodríguez Recio, de l'ONGD "Ensenyants Solidaris" i el Sr. Guillem Barceló, cooperant en projectes de voluntariat que havien d'exposar la ponència "*Cap a una cooperació transformadora*".

Juan Rodríguez va explicar que les Jornades pretenien ser una trobada de les persones de diferents continents, implicades en la Cooperació, amb la finalitat de posar punts en comú. Va mostrar el vídeo sobre la tasca de CONAVIGUA de promoure l'exhumació de les víctimes del genocidi ocorregut a Guatemala, amb els comentaris corresponents.

“La cooperació té sentit, per aconseguir el canvi o la transformació, quan es duu a terme amb altres organitzacions polítiques del país.”

A continuació va fer la seva intervenció Guillem Barceló, que va contar la seva experiència de sis anys com a cooperant voluntari amb "Ensenyants Solidaris". Ens va exposar la seva visió de la cooperació vista des del voluntariat. Va començar intentant respondre la pregunta: "Per què participam en cooperació?". La seva resposta va ser que existien distintes raons: per una part, les motivacions ideològiques i professionals, ja que com a professor d'història a un institut li suposava un estímul; per altra banda, els factors afavoridors han estat l'afiliació a l' STEI-i i les condicions del treball. Va comentar com a possibles objeccions a fer de voluntari, la confiança en les ONGD i en els sindicats. En relació a les primeres, va comentar que potser a vegades tendeixen a mantenir les situacions i a perpetuar la injustícia. En relació als sindicats, es

va referir al fet que sovint, els grans sindicats tenen excés de pactisme i burocratització, encara que aquest no fos el cas de l'STEI-i.

Ens contà que la primera experiència com a cooperant va consistir a fer formació a Guatemala. Tenien moltes hores de feina i va suposar un gran desgast físic i psíquic, ja que no li donava temps a pensar en allò que feia. Durant les successives experiències, ha tengut un enfortiment de les conviccions, més recursos i projectes, amb un creixement molt realista. Ara bé, després de sis anys com a cooperant, el seu balanç va ser positiu i exposà els punts següents:

- Suposa una bona experiència en l'àmbit laboral, ja que entre moltes coses, aprens a cercar recursos quan són tan escassos i s'aprèn moltíssim d'història, d'experiències personals, etc.
- Segueix qüestionant la validesa pedagògica dels tallers.
- Podem ajudar realment a canviar la realitat de l'altre país donant suport als sindicats d'aquest.
- La cooperació té sentit, per aconseguir el canvi o la transformació, quan es duu a terme amb altres organitzacions polítiques del país.

En conclusió, Guillem Barceló va concloure que caldria major implicació en cooperació i en formació dels cooperants.

Seguidament va fer la seva intervenció **Juan Rodríguez**, que va començar projectant en primer lloc el vídeo anomenat "*La isla de las flores*", de Brasil. A continuació ens va explicar els inicis del seu paper dins la cooperació a l'STEI-i. Va començar la seva intervenció amb l'interrogant: Per què feim cooperació? La resposta va ser que es feia cooperació perquè hi ha desigualtats i injustícies. A l'STEI-i, en aquests darrers tretze anys, s'ha anat canviant, ja que les realitats i necessitats han canviat. Ara s'entén que cal no només formació i alfabetització, sinó també capacitació i producció; per exemple, amb els horts a Guatemala. Aquests aspectes de capacitació i desenvolupament sociocomunitari no es contemplen a les subvencions de projectes i per això tenim un model de

cooperació difícil de mantenir. A més, té molts de riscos perquè és difícil de controlar per la distància, encara que aquest punt ens duu a contractar persones que controlin en el país on es fa la cooperació. Hi va afegir que és molt important, a l'hora de cooperar amb una ONGD, conèixer i estar d'acord amb la ideologia que hi ha darrere de les seves accions. Després d'un breu debat va concloure la segona jornada.

“...la defensa integral dels drets humans, la perspectiva de gènere, la sostenibilitat ambiental i la participació democràtica i informàtica del teixit social.”

Dimecres, 12 de novembre, a les 17.30 hores el Sr. Juan Rodríguez va presentar el Sr. Josep Ramon Balanzat, director general de Cooperació, que ens explicaria la tasca que es duu a terme en el camp de la cooperació, feta des d'aquí, des del Nord, ja que a la segona part d'aquesta jornada, les persones d'allà, del Sud, ens explicaran com veuen la tasca indicada i què fan per millorar-la. I a continuació va donar la paraula al director general perquè explicàs el Pla Director de la Cooperació de les Illes Balears (2008-2011).

Josep Ramon Balanzat va explicar el naixement de la cooperació l'any 1999 i com havia anat evolucionant durant aquests anys fins arribar al 2008, tenint en compte que hi havia hagut governs del PSOE i del

PP que l'havien assumit. Que el braç armat de la direcció general era l'Agència de Cooperació Internacional (AECI), empresa pública nascuda fa dos anys. També va mostrar a través de mitjans audiovisuals quin era l'organigrama del seu departament dins la Conselleria d'Afers Socials, Cooperació i Immigració. A partir d'aquests moments va anar exposant els principis generals del Pla Director, entre els quals va destacar la coordinació (tant en l'àmbit autonòmic, com en l'estatal i internacional), la participació, la concentració de l'ajuda, la informació, la transparència i la qualitat. Va parlar també de les prioritats transversals que són les següents: la defensa integral dels drets humans, la perspectiva de gènere, la sostenibilitat ambiental i la participació democràtica i informàtica del teixit social.

Va comentar que durant el període 2008-2011 s'havien de dur a terme un Pla Regió al Nord del Marroc, un al Senegal i un a Equador. Que estaven previstes les emergències i l'acció humanitària a través de l'AECI i que havien preparat també campanyes d'educació al desenvolupament i sensibilització, perquè la nostra societat estigués assabentada i sensibilitzada tant d'allò que es fa, com dels problemes existents.

Sobre les prioritats geogràfiques va afirmar que tenien tres criteris: que fossin països amb un baix índex de desenvolupament humà, llocs de població immigrada resident a les Illes i altres indrets on existeix tradició de cooperació des de les Illes Balears. Per això va enumerar els països que eren prioritaris i els que eren preferents.

Va informar que el pressupost d'enguany arribava als 17 milions d'euros, que l'any que ve seria de 19 milions, i que existia un compromís d'assegurar el 0,7% del pressupost i que això suposaria més de 24 milions. També va detallar com serien les convocatòries de subvencions de l'Agència de Cooperació per a projectes de cooperació, per a cooperants, per a codesenvolupament i per a emergències.

En darrer lloc va declarar que una de les qüestions primordials era l'avaluació, i que s'avaluaria tant la pertinència, és a dir, si tot s'havia fet tal i com s'havia indicat en el projecte, l'eficàcia i l'eficiència. Va indicar també les referències legislatives existents i pàgines web d'Interès. I a partir d'aquests moments va començar el debat.

“...la persona que fes aquesta tasca rebria una compensació diària en concepte de dietes per a la seva manutenció i que així no s'hauria de justificar res.”

Es va demanar a qui donaven els doblers dels projectes i va contestar que tot depenia de les possibilitats, podien entregar-se a una ONG d'allà, a alguna comunitat (en aquest cas vendria a ser als batles) o al Govern del país en qüestió. Es va demanar sobre les garanties com s'havia fet la feina allà, si l'ajuda servia perquè arribassin a actuar de manera autònoma i si la gent del Sud s'arribava a responsabilitzar de dur endavant els projectes iniciats. Aquí el director general va indicar que l'objectiu és que les ajudes arribin a desaparèixer, és a dir, fer-les sostenibles. Que tenen clar que les ajudes no poden crear dependència i que la comunitat beneficiària s'ha de coresponsabilitzar.

Una pregunta que es va fer va ser a veure com es coordinaven diferents projectes d'ONG que fossin semblants o iguals. Josep Ramon va indicar que s'estava iniciant aquest camí, ja que quan hi havia dos projectes semblants fets per entitats diferents, se les posava en contacte perquè es coordinassin. O això és el que pretenen que es faci. També es va fer com una protesta formal per la quantitat de paperassa burocràtica que s'exigia, per exemple justificar les despeses dels cooperants amb factures, quan allà molta gent no en fa o són analfabets i no

en saben fer, i que això suposava un problema greu. Aquí el ponent va dir que com que els doblers eren de tots, s'havia de ser molt rigorós, però que s'estudiaven mesures per alleugerir les dificultats existents, per exemple que es faria una valoració d'una dieta al país on es coopera i la persona que fes aquesta tasca rebria una compensació diària en concepte de dietes per a la seva manutenció i que així no s'hauria de justificar res. Es va seguir parlant de la manera com s'avaluaven els impactes imprevists i els criteris que se seguïen per avaluar-los. Després d'una intervenció del moderador Juan Rodríguez, parlant de la lluita que han de dur endavant les ONGD com "Ensenyants Solidaris", per disminuir la burocràcia i aconseguir ajudes per dur endavant els projectes, es va passar a fer uns minuts de descans.

Després del breu descans, el Sr. Juan Rodríguez va presentar les persones que ens explicarien les seves vivències: la Sra. Odilia Perén Poyón, consultora de cooperació internacional de Guatemala i de l'organització CONAVIGUA; la Sra. Elvira Figuerola, presidenta d'IFEJANT, del Perú; el Sr. Ahmed Achernan, president d'ATED, del Marroc i el Sr. Mustafá Boulharra, responsable de cooperació de l'associació d'immigrants marroquins a Mallorca (Al Maghreb).

Odilia Perén va fer una breu explicació de qui són les persones pertanyents a CONAVIGUA i de les seves principals tasques i funcions:

- El seu treball amb dones maies de Guatemala i amb joves i infants
- L'assessorament i acompanyament de les dones
- La defensa dels drets humans
- La lluita contra el servei militar obligatori

Va demanar un canvi en la perspectiva dels projectes. Va explicar que no es comença des dels beneficiaris, que es formulen des dels escriptors i sempre amb el límit del pressupost. També va dir que esperava un canvi en les relacions entre l'ACIB i els socis locals i les beneficiàries. Que les agències de cooperació valorassin la importància de les llengües minoritàries i va explicar la necessitat de tenir un personal base per donar

continuitat als projectes, que no hagin de canviar cada any. Va acabar la seva intervenció valorant molt positivament el treball de les Agències de Cooperació cap a les dones maies.

“Va destacar diversos factors positius de la cooperació, com la creació de cooperatives i el clima de democràcia.”

Elvira Figueroa va fer un breu resum de la història d'IFEJANT. Que després de molts canvis l'any 1989 va néixer IFEJANT, cercant el protagonisme dels NATS (*niños/as adolescentes trabajadores*), dels col·laboradors i de la *pedagogía de la ternura*. Des d'un principi, IFEJANT treballa en dos fronts, el voluntariat i els projectes.

Va comentar que la relació entre IFEJANT, STEI-i i Ensenyants Solidaris havia nascut gràcies al fet que les dues institucions varen començar a fer feina a una escola de Huachipa (Lima). La filosofia de treball d'IFEJANT és donar el protagonisme als infants i als col·laboradors que acompanyen els NATS. Va afirmar també que era interessant que els infants poguessin saber qui envia els diners.

Ahmed Achernan va explicar el treball d'ATED, Associació per a la Conservació del Medi Ambient i Desenvolupament. Es tracta d'una organització en la qual participen principalment funcionaris voluntaris i que treballa amb altres ONGD, tant en l'àmbit local com en l'internacional. Treballen la sensibilització, la gestió de residus, els drets de les dones, la planificació familiar, l'arboricultura, l'apicultura...

Va destacar diversos factors positius de la cooperació, com la creació de cooperatives i el clima de democràcia. I d'altres negatius, com la poca coordinació entre els agents de la cooperació i les autoritats. Va parlar de la situació de les associacions al nord del Marroc, on totes depenen de la cooperació internacional. Va acabar fent una crítica del sistema per a justificar les despeses dels projectes i es va queixar de la burocratització d'aquets processos.

Mustafá Boulharra va començar felicitant l'STEI-i per la realització de les Jornades, Mustafá va parlar de la necessitat de les organitzacions d'immigrants per poder consolidar els vincles entre ells, per a la integració a la societat i per a fer intercanvis i més forta la societat en general. Va descartar la cooperació entre estats, ja que els doblers no arriben als seus destins. Per a ell, els immigrants han de ser el vincle entre les organitzacions d'aquí i el seu punt de partida.

Va explicar que després de diversos encontres de batles de les Illes Balears i tècnics d'Al Maghreb, al nord del Marroc es va fundar el grup RIF.

També va explicar com va néixer l'associació Al Maghreb i que el primer projecte va ser un de formació de dones, que va tenir molt d'èxit amb més de 120 dones participants. Va concloure afirmant que l'emblema que una altra cooperació és possible és el que l'ajuda a treballar amb els companys de l'STEI-i.

Després de la intervenció dels ponents, es va iniciar un debat a partir del qual es varen contestar les preguntes fetes pels assistents. Odilia es va queixar de la utilització que s'està fent de les dones maies, que són les dones les que decideixen amb quines organitzacions volen treballar. Va indicar també que a la majoria de convocatòries que arriben a CONAVIGUA, elles decideixen no participar-hi, ja que no comparteixen les seves idees. Es varen fer dues referències a l'AECI, sobre el seu paper de coordinació dels projectes de cooperació als campaments sahrauís i sobre com al Perú fan el que poden per aconseguir l'eradicació del treball infantil. Finalment es va establir un paral·lelisme entre les exhumacions fetes a Guatemala i els problemes a Espanya amb les iniciatives per a la recuperació de la memòria històrica.

“...que els països que la reben puguin iniciar processos autosostenibles i no crear dependència...”

Dijous, 14 de novembre, el moderador Sr. Juan Rodríguez va presentar les persones que eren a la taula i que desenvoluparien la jornada, tractant el tema *la Cooperació a les Illes Balears*: el Sr. David Abril, director de projectes de l'Agència de Cooperació Internacional de les Illes Balears (ACIB); la Sra. Margalida Benejam, del Fons Menorquí de Cooperació; la Sra. Catalina Socias, del Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació i la Sra. Fina Darder, del Fons Pitiús de Cooperació. El moderador va continuar dient que durant aquests dies s'havia anat exposant quina era la línia actual de cooperació, l'opinió que en teníem i quina era la visió dels que la reben. La intenció d'avui és que els components de la taula ens expliquin què fan i què en pensen, de la cooperació. Que era la primera vegada que s'havia pogut fer una trobada amb les persones encarregades dels tres fons de les Illes Balears. I a continuació els va donar la paraula.

Catalina Socias va aclarir que es veien moltes vegades i que tenien clar cap a on anaven. Que els tres fons es coordinaven en qüestions polítiques i tècniques. Va parlar de la cooperació descentralitzada que té com a objectiu que els països que la reben puguin iniciar processos autosostenibles i no crear dependència i crear societats més justes. Que la cooperació es fa des d'una triple perspectiva: transparència dels recursos econòmics, sensibilització sobre les causes que provoquen la pobresa i pressió política per canviar els mecanismes polítics i

econòmics que suposen un abús i explotació del Sud en benefici del Nord. El darrer objectiu és aconseguir un món on la cooperació no sigui necessària. En la cooperació tenen participació directa de les comunitats beneficiàries, tant en la planificació, com en l'execució i l'avaluació. També va fer

una repassada a la història de la cooperació, des dels seus orígens l'any 1992 fins a l'actualitat. Va explicar les estratègies de cooperació que utilitzaven, la gestió dels recursos i de com es donaven a conèixer per aconseguir la sensibilització. Va acabar explicant com estaven organitzats en una àrea de projectes, una àrea de sensibilització i difusió i una àrea d'administració i relació amb els socis.

Fina Darder va intervenir per parlar del finançament dels projectes i va indicar que en principi es valoraven els criteris següents: la participació dels beneficiaris, la sostenibilitat i viabilitat del projecte, la satisfacció de les necessitats bàsiques i la garantia de la continuïtat del

projecte. Que la convocatòria era anual entre gener i març i que en el Fons hi participaven tots els partits polítics. Va seguir explicant els criteris anunciats anteriorment i va dir que hi havia afegit criteris nous com el reforçament municipalista, per ser el municipi l'entitat més propera als ciutadans, que es dirigís als col·lectius més vulnerables com la dona, els grups indígenes i els infants i que fossin la resposta a necessitats urgents com a conseqüència d'imprevists (emergència) o situacions d'extrema pobresa permanent o no (ajut humanitari). Va explicar també que es feia el seguiment dels projectes amb informes periòdics, amb una oficina a Centreamèrica i amb viatges de seguiment anuals.

“...parlava d'una nina que no acabarà a un prostíbul com la seva germana, perquè li han ofert ajuda.”

Margalida Benejam va començar parlant sobre el que entenia per sensibilització, que creia que suposava la transformació d'unes consciències, d'unes actituds i d'unes maneres de pensar i fer. Va introduir el terme màrqueting de la solidaritat. Va explicar que la realitat econòmica de les ONG era la següent: un 48% dels recursos surten de fons públics i un 52%, de fons privats. Va fer un repàs històric de les organitzacions assistencials des de la Creu Roja, els anys 50, del segle passat, passant pels moviments reivindicatius del 0,7% dels anys 80. Com que aquests moviments reivindicatius demanaven canvis totals,

els sistemes polítics internacionals, que no els havien pogut vèncer políticament parlant, han intentat adormir-los amb subvencions i ajudes. També va explicar que la sensibilització reflecteix una imatge fragmentada del que passa, ja que no es parla de les causes de les desigualtats. També va criticar el fet que només es parla negativament dels països del Sud i no es parla dels fets positius que ocorren allà. Va posar com a exemple un missatge d'impacte sensacionalista: parlava d'una nina que no acabarà a un prostíbul com la seva germana, perquè li han ofert ajuda. En canvi un missatge correcte seria el que indicàs les coses positives que tenen els infants d'allà. Va explicar que per sensibilitzar feien accions que fessin reflexionar, xerrades, exposicions, publicacions, articles d'opinió i notes de premsa, denúncia i pressió social i cursos de formació. I així va acabar la seva exposició.

A continuació va intervenir **David Abril**, que va indicar que hauria parlat del Pla Director, però que ahir ja ho havia fet el seu cap, per tant va parlar de l'Agència de Cooperació Internacional de les Illes Balears, els projectes de la qual dirigeix i va manifestar que a partir de 2009 comptarà amb el 80%

del pressupost de Cooperació, ja que actuaran com a braç executiu del Pla Director. Va indicar que la crisi, a més de financera, era energètica i alimentària i que les persones que pateixen fam anaven en augment. També va afirmar que l'objectiu d'assolir el 0,7% el tenen marcat per al 2011. Entre d'altres coses va assegurar que amb la cooperació no s'arreglarà el món, però sí pot suposar una ajuda per als països empobrits. Quant al tipus de cooperació que s'ha de fer, estudiaran si els països on se'n vulgui fer, són prioritaris o no. El Govern, a més d'ajudar les ONGD, vol fer també ajuda directa, segons la demanda. Va indicar també que no creia que es complissin els Objectius del Mil·lenni per al 2015, ja que ha vist que s'ha ajudat al món financer amb una quantitat quinze vegades superior a la que es necessita per complir-los. Això vol dir que no hi ha interès a fer-ho. Va tornar a insistir en el tema de la crisi i va assegurar que havia estat causada per haver volgut tenir el màxim de doblers amb el mínim d'esforç i que això havia provocat que $\frac{3}{4}$ parts dels habitants del món passin fam.

A partir d'aquests moments va començar el debat. Es va demanar si en la valoració dels projectes s'avaluava el que es feia per aconseguir la sensibilització. Margalida Benejam va contestar que tenien un pressupost ínfim d'un 8% per a sensibilització, i que, a vegades es feien intercanvis d'escoles menorquines amb escoles de països del Sud. Una persona va manifestar que tenia dubtes de les ONG, que dins les seves pàgines web tenien anuncis de Repsol i de Coca-Cola. Fina Darder va indicar que exigien que hi hagués informació i difusió i que s'havia de conèixer el treball que es feia allà i aquí, i per això feien campanyes conjuntes de sensibilització amb

les ONGD. Catalina Socias va seguir en la mateixa línia, i va indicar que aquesta persona havia fet molt bé de comprovar què fan les ONG, però que ells procuraven ajudar projectes amb el màxim de garanties. Varen indicar que cada any treballen en un tema determinat. El 2009 serà l'any de l'aigua i els recursos bàsics. David Abril va dir que els projectes que preveuen la sensibilització obtenen més bona puntuació. També va indicar que les escoles a través dels plans de centre podien integrar-se dins algun projecte.

“...la política europea i espanyola de cooperació té moltes mancances i que l'autonòmica va un poc al seu aire...”

Contestant a diverses preguntes, es va explicar que l'ajuda a Àfrica és el deute pendent, que es treballa a Burkina Faso, Níger, Moçambic i als Grans Llacs perquè hi ha ONG. També, però menys, a Burundi, Congo i Ruanda. També fan alguna cosa al Marroc i al Sàhara. Que avaluen anualment la feina que es fa i la modifiquen segons els resultats. A la pregunta sobre quin és el balanç que fan i si l'ajuda que aporten és sostenible, varen contestar que tenien molt en compte que els beneficiaris participassin en l'elaboració del pla i que procuren no finançar mai dues vegades el mateix projecte. Que aquesta qüestió és molt important per no crear noves dependències. També es va demanar si la política europea influïa en els Fons i en el Govern. Es va respondre explicant que la política europea i espanyola de cooperació té moltes mancances i que l'autonòmica va un poc al seu aire, però que això no suposa cap condicionant. Es va demanar si no es podia simplificar la burocràcia, presentació de factures i altres documents que havien de fer persones que no saben ni escriure. Se'ls va dir que se cercarà alguna solució per satisfet tothom, però garantint que els doblers públics estan ben gastats. Per al 2009 hi haurà un formulari més simplificat, però d'obligat compliment. Es va parlar de la paradoxa que significa tanta burocràcia per a unes simples i petites ajudes, quan s'està disposat a ajudar amb centenars de milers de milions a la banca, sense llum ni taquígrafs.

Va intervenir Pere Polo per manifestar que creia que la valoració dels projectes era un tema polític. Que hi havia ONG que tenien equips d'assessors i que aquests sempre superarien els petits, com Ensenyants Solidaris, i que no sabia què s'havia de fer ni per què no s'acceptava algun projecte. Que el fet que no li deixin fer factures fa que hagi d'utilitzar una impremta externa, que és més cara. Va seguir atacant totes les traves que trobaven a l'hora d'aprovar-se els projectes que sol·licitaven. Catalina Socias li va dir que escrigués una carta al president del Fons Mallorquí per demanar una reunió on pugui explicar aquesta problemàtica. Que el seu problema és que tenen 75 projectes damunt la taula i només en poden finançar 50. També va indicar que és difícil finançar dos projectes a una entitat, quan a una altra, no se n'hi pot concedir cap. Juan Rodríguez va dir que era molt positiu que les persones del Sud, que eren presents a aquestes Jornades, comprovassin com aquí es defensa el mateix que es fa quan són allà. Va explicar que eren minoritaris a la Coordinadora d'ONG, i que ells eren considerats com un corrent d'opinió dissident. Va donar les gràcies als assistents i es va acabar aquesta quarta jornada.

Divendres, 14 de novembre de 2008 tengué lloc la darrera sessió de les Jornades de Cooperació Internacional celebrades a l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics entre els dies 10 i 14 de novembre de 2008. El moderador de la taula fou el Sr. Antoni Verger, sociòleg i expert en polítiques educatives en el món globalitzat. Els convidats foren la Sra. Gemma Tarafa i el Sr. David Llistar. Ambdós treballen a l'Observatori del Deute i presentaren en aquesta xerrada el concepte d'*anticooperació* lligat als Tractats de Lliure Comerç i dos exemples concrets de tasca sobre el terreny, realitzats a Uganda i a la República Democràtica del Congo.

“Els problemes continuen pervivint: la pobresa, el deteriorament del medi ambient, la violència, la pèrdua de llibertats...”

David Llistar encapçalà la seva exposició plantejant una sèrie de qüestions per a la reflexió, per tal de començar a mirar la cooperació des de lluny i comparar-la amb altres relacions internacionals. El sector dedicat a la cooperació és molt heterogeni; hi treballen moltes i diverses ONGD, l'Administració Pública, el Programa de l'ONU per al desenvolupament, els ajuntaments, etc. Va explicar que la cooperació tal i com ara la coneixem va néixer cap als anys 60 al Regne Unit i als EUA. Que ens havíem de plantejar per què el món, tot i les millores tecnològiques que s'han produït en aquests quasi 50 anys, no ha millorat substancialment. Els problemes continuen pervivint: la pobresa, el deteriorament del medi ambient, la violència, la pèrdua de llibertats... Per què? Potser la cooperació ha estat insuficient, potser ha actuat al costat dels poderosos com un tentacle del poder establert, potser elements més potents han fet enrere la tasca feta per la cooperació. Hem de fer una anàlisi sistèmica sobre les causes d'aquesta manca de millores reals en el nostre món.

Va aportar un exemple concret que ens pot ajudar a entendre els mecanismes de funcionament del món actual: als matins ens prenem un cafè amb llet. Algú ha produït aquest cafè: un camperol de Guatemala treballa moltes més hores que nosaltres, en unes condicions molt pitjors i té un accés molt més reduït a les nostres oportunitats. La seva vida està molt condicionada des de fora. El camperol ha de vendre el seu producte a un preu que una empresa multinacional instal·lada en un lloc molt llunyà decideix. El preu internacional del cafè es decideix a la Borsa de Chicago i el Banc Mundial recomana reduir-ne el preu de compra... Aquest camperol té una situació molt vulnerable. Per una altra banda, aquest camperol no

rebrà cap indemnització, ajut estatal o declaració de zona catastròfica en el cas d'un huracà, una tempesta o qualsevol altre desastre natural...

També va incidir en el fet que qualsevol factor procedent de l'exterior d'un estat que incideix temporalment en la dinàmica interna d'aquest estat (persones, comunitats...), els efectes del qual podrien ser constructius o destructius per a aquest estat és una *Interferència Transnacional*. Alguns exemples d'aquestes interferències són:

- Els llibres de text que es venen a Llatinoamèrica (sota un cert xantatge per part del Govern espanyol) amb una visió de la colonització molt allunyada del punt de vista indígena.
- Els mitjans de comunicació que a Bolívia pertanyen al *Grupo PRISA*...
- La imatge recuinada que aquests mitjans ens donen de determinats líders llatinoamericans.
- Una fotografia publicada a *El País* totalment tergiversada. Després de fortes pressions, el diari publicà una petita nota rectificadora...
- Les grans extensions de soja que es produeixen a la zona del nord d'Argentina i al sud de Brasil serveixen per alimentar el 80% de la carn que es menja a Catalunya. Desforesten zones enormes perquè aquesta producció és molt rendible...
- Les empreses majoritàries a Llatinoamèrica són espanyoles: els bancs més importants són el Santander, el BBVA (també City Group); també destaquen Endesa, Repsol, Telefònica, Cadena Sol, Iberostar i Barceló. La presència d'aquestes empreses és positiva per als seus accionistes i directius, però no per a la població indígena (contaminació de les aigües, sous baixos, etc.).

“La fuga de cervells implica que els països del Nord tenim les portes obertes a la immigració molt qualificada...”

Les interferències negatives són creades pels governs dels països del Nord:

Kissinger, el qual fou proposat per al Premi Nobel de la Pau, dugué endavant una campanya de vasectomies a l'Índia. Sabia prou bé que, quan un país té una elevada natalitat, les possibilitats d'inestabilitat social i de moviments socials contraris al poder establert creix considerablement. Així, en una societat tan tradicional com la de l'Índia, on les generacions més joves són les encarregades de la gent major, aquesta fou una interferència molt negativa.

La fuga de cervells implica que els països del Nord tenim les portes obertes a la immigració molt qualificada, de manera que feim una selecció segregadora. Un exemple molt clar és l'enorme quantitat de metges etiòps que hi ha a la ciutat de Chicago. N'hi ha més que en el total d'Etiòpia...

El concepte d'*anticooperació* és contrari a la noció popular de cooperació Nord - Sud. L'opinió pública en general pensa que fer cooperació és ajudar el Sud. És un punt de vista utòpic en què l'important és tot allò que el Nord pot fer pel Sud. *Anticooperació* és tot allò que perjudica el Sud i que té el seu origen al Nord. Existeixen tota una sèrie de mecanismes molt complexos que formen la constel·lació de l'*anticooperació*. Els actors centrals de l'*anticooperació* són els estats, les empreses transnacionals, els consumidors/es, els hàbits dels col·lectius, les patronals, etc. Un exemple ben clar és la nacionalització de Repsol: l'Estat bolivià es va mantenir fort en la idea d'aquesta nacionalització. Des de l'Estat espanyol, el director general de REPSOL anà a parlar amb ell, també hi anaren José Montilla i el director general de l'FMI. El resultat fou una nacionalització bastant suau que molts sectors encara critiquen a Evo Morales. Els fluxos positius cap al Sud són petits, els negatius són molt majors. Del Sud al Nord hi va l'ajut oficial al desenvolupament, les remeses dels treballadors del Sud que fan feina al Nord, les exportacions i la fuga de capitals (que equivaldria al deute extern, però del qual no se'n tenen dades). Així les coses, la cooperació no ha canviat la situació del món perquè l'*anticooperació* és més gran que la cooperació, perquè els problemes del Sud tenen el seu origen al Nord i perquè el sector dedicat al desenvolupament s'hauria de concentrar més en l'*anticooperació* i no només en l'ajuda internacional als països del Sud. I així va acabar la seva intervenció.

“Àfrica deixarà de recaptar impostos per invertir en sanitat, en educació, en infraestructures, etc.”

Gemma Tarafa explicà la seva experiència a Uganda i a la República Democràtica del Congo. Explicà els impactes que els Tractats de Lliure Comerç suposaran per a Àfrica. Diferents organismes fan feina sobre el terreny (Unió Europea, FAO, PNUD...). Els Tractats de Lliure Comerç són tractats bilaterals entre dues regions i gestionen el comerç de productes agrícoles, les inversions i els serveis. A Uganda ja n'hi ha alguns de signats; a la República Democràtica del Congo, encara no. La UE està molt interessada en aquests Tractats, els quals han d'estar signats en el mes de juny de 2009. Existeix una gran quantitat de producció per exportar i els mercats europeus estan saturats, de manera que Àfrica pot ser un nou bon mercat. Tot i això, les negociacions són molt desiguals: la UE podria prescindir d'Àfrica, cosa que a la inversa no es podria fer. Gairebé un 40% de les exportacions d'Uganda i el Congo vénen a Europa. Àfrica ha estat dividida en quatre grans grups per la UE, amb els quals es faran les negociacions. Ja fa molts anys que Àfrica té els seus mercats interns, formats per diferents països (per exemple, COMESA). La UE ha fet aquesta nova divisió de la manera que més li ha interessat. En aquests moments els productes que van de la UE cap a Àfrica paguen tributs (no es fa així a la inversa). A partir de la signatura dels nous tractats, els països europeus deixaran de pagar aquests tributs, de manera que tota aquesta injecció econòmica deixarà d'entrar. Àfrica deixarà de recaptar impostos per invertir en sanitat, en educació, en infraestructures, etc.

Va continuar exposant que Àfrica pateix molt greument la fluctuació del preu dels productes agrícoles: es dediquen a fer monocultiu d'un producte que es ven molt bé i amb un preu bo (per exemple, això va passar amb el cultiu de cotó) i dediquen molt poc a l'agricultura de subsistència (que, a més, és tasca de les dones). Quan el preu d'aquest producte cau, l'empobriment és immediat. Tota la terra està destinada a l'exportació, no preveuen la subsistència i d'aquesta manera augmenten la pobresa i també la degradació del rol

femení. Un altre greu problema és que fins ara la terra era un bé comunal. Ara s'han donat títols de propietat als pagesos, de manera que s'han començat a fer operacions de venda que abans havien de ser pactades i que ara són una decisió individual. D'aquesta manera s'ha originat un greu conflicte per la terra. A Uganda i a la República Democràtica del Congo hi ha una forta presència xinesa. Els xinesos hi han fet grans infraestructures i són més ben vistos que els europeus o els nord-americans.

Va dir també que el Programa AGRA (de la Fundació Rockefeller i la Fundació Bill Gates) es proposa fer la segona revolució verda: entrar a Àfrica llavors i pesticides i produir per a l'exportació. La situació interna d'aquests països (enfrontaments ètnics, violència, etc.) tampoc no ajuda a la millora de la seva situació econòmica. En aquests moments s'està començant a estudiar de quina manera els sindicats d'aquí veuen les polítiques agràries dels països africans. Per altra banda, el Moviment del Deute (a través de la campanya *Qui deu a qui?*) intenta transmetre la necessitat de treballar des del Nord tot escoltant el Sud, que hi té molt a dir. Per fer canvis al Nord que revertiran en el Sud és necessari tenir en compte el pentàgon format per diferents factors, com són la mobilització, la premsa (fomentar una premsa independent o crear una escaleta dins els mitjans que ja existeixen?), la pressió política (no oblidem que sense mobilització social la classe política no fa res...), la investigació (per poder tenir arguments sòlids per al debat) i la formació, la sensibilització, la difusió i la denúncia. Dins totes aquestes iniciatives hi té una forta cabuda l'escola i la feina que hi podem fer els i les docents. I així va acabar la seva explicació.

“...per primera vegada el poble indígena bolivià exigeix ser tengut en compte per dir cap a quina direcció vol que vagi el seu país.”

Per concloure les Jornades s'obrí un torn de preguntes i de debat. Foren importants diferents aportacions: és molt rellevant que els països del Sud siguin els actors de la transformació social. Es

plantejà també en el debat la possible discriminació positiva envers el poble indígena i la situació dels pescadors de Somàlia que assalten els pescadors espanyols. Es comentaren també les possibles conseqüències de l'expulsió de l'ambaixador d'EUA i el fet que l'actitud dels bolivians i les bolivianes constitueix un exemple important per al poble de Guatemala. Que és interessant, per altra banda, veure el cas de Bolívia, on un govern indígena és al poder; ha trencat amb el

Banc Mundial i amb el Fons Monetari Internacional i ha creat un Pla Nacional per al Desenvolupament; un govern que ha expulsat l'ambaixador dels EUA i que ha qüestionat l'ètica de les Beques Fulbright (on s'exigia als becaris la “detecció” de dissidents cubans); un govern que està pensant en altres formes de relació comercial (com l'intercanvi de gas bolivià per a metges cubans, per exemple) un govern que planteja el “Vivir Bien” i la Sobirania Alimentària com a base del seu sistema i que, sobretot, demana la dignificació del poble indígena. Encara existeixen a Bolívia camperols esclavitzats en els latifundis i per primera vegada el poble indígena bolivià exigeix ser tengut en compte per dir cap a quina direcció vol que vagi el seu país. El vertader apoderament indígena passa per aconseguir que es realitzi un referèndum en el país que pugui legitimar la figura d'Evo Morales.

Finalment es parlà sobre la manera com es poden crear grups de pressió eficaços i sobre el fet que tots participam amb la nostra manera de viure d'aquest sistema, de fet en som còmplices. És un repte mobilitzar la gent aquí, sobretot la joventut apàtica. Anys de lluita han posat damunt la taula moltes propostes. Ara cal integrar-les. Hem de començar a pensar en una Cooperació Transformadora i hem de fer una diagnosi dels problemes que fan que la nostra societat no avanci com ho hauria de fer, en benefici de tots i totes. □